

Postępowanie ekstradycyjne w Niemczech

Postępowanie ekstradycyjne - przebieg postępowania wg prawa niemieckiego z uwagi na napływające wnioski ekstradycyjne

Autorstwa adwokata Dr Martina Rademachera, Düsseldorf

Spis treści

I Wprowadzenie

II. Kompetencje, droga prawna, zasady procesowe

1. Zasady proceduralne w procesie karnym w postępowaniu przed Najwyższym Sądem Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) ¹
2. Postępowanie w sprawie udzielenia zgody na ekstradycję

III. Przebieg postępowania

1. Wszczęcie procesu poszukiwawczego
2. Doprowadzenie zatrzymanego przed sąd pierwszej instancji w Niemczech (Amtsgericht) ² - §§ 21,22 IRG ³ oraz wydanie nakazu aresztowania
3. Postępowanie uproszczone
4. Wniosek Prokuratury Generalnej (Generalstaatsanwaltschaft) ⁴ w sprawie wydania nakazu tymczasowego aresztu ekstradycyjnego na podstawie § 16 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

IV. Przyjęte postępowanie ekstradycyjne

1. Wydanie nakazu aresztu ekstradycyjnego przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego na podst. §§15,16 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)
2. Przesłuchanie przez sąd pierwszej instancji z uwagi na wniosek o ekstradycję na podst. § 28 ust. 2 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)
3. Decyzja o przedłużeniu pobytu w areszcie po upływie okresu dwóch miesięcy na podst. § 26 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)
4. Wniosek Prokuratury Generalnej o dopuszczenie ekstradycji na podst. § 29 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)
5. Postępowanie przygotowawcze w sprawie decyzji Najwyższego Sądu Kraju Związkowego na podst. § 30 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)
6. Odwołanie się przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego do Federalnego Trybunału do spraw cywilno-karnych (Bundesgerichtshof) ⁵ na podst. § 42 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)
7. Decyzja Najwyższego Sądu Kraju Związkowego o dopuszczalności ekstradycji na podst. § 32 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)
8. Ponowna decyzja o dopuszczalności ekstradycji na podst. § 33 ustawy o międzynarodowej pomocy

¹ Oberlandesgericht (OLG) - odpowiednik sądu apelacyjnego w Polsce, Najwyższy Sąd Kraju Związkowego

² Amtsgericht - odpowiednik sądu rejonowego w Polsce, sąd pierwszej instancji

³ IRG – Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen – ustawa o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych

⁴ Generalstaatsanwaltschaft (GenSta) – Prokuratura Generalna w danym Kraju Związkowym

⁵ Bundesgerichtshof (BGH) – Federalny Trybunał do spraw cywilno-karnych – najwyższa instancja sądownictwa cywilnego i karnego w Republice Federalnej Niemiec

prawnej w sprawach karnych (IRG)

9. Remonstracja, dodatkowe przesłuchanie osoby objętej procedurą ekstradycyjną na podst. § 3a ustawy o procesie karnym (StPO)⁶ oraz § 77 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

10. Skarga konstytucyjna w sprawie decyzji Najwyższego Sądu Kraju Związkowego – wniosek o zarządzenie tymczasowe

11. Udzielenie zgody na ekstradycję

12. Zasada specjalności (§ 11 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych : IRG) – wnioski uzupełniające

V. Europejski Nakaz Aresztowania

1. Istotne zmiany w 8. Części ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych IRG

2. Zmiany zasad proceduralnych poprzez ustawę dotyczącą Europejskiego Nakazu Aresztowania

3. Ustalenie terminów na podst. § 83c ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych IRG

4. § 83a ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych IRG – dokumenty ekstradycyjne

5. Europejski Nakaz Aresztowania oraz pytania w sprawie postępowania ekstradycyjnego w granicach państwa

6. Tymczasowe zezwolenie na ekstradycję przez Prokuraturę Generalną oraz powiadomienie o tym osoby objętej procedurą ekstradycyjną (§ 79 ust. 2 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych: IRG)

7. Wniosek Prokuratury Generalnej o rozstrzygnięcie o ekstradycji na podst. § 29 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych: IRG

8. Kontrola tymczasowej decyzji o zezwoleniu na ekstradycję oraz decyzja Najwyższego Sądu Kraju Związkowego o dopuszczeniu ekstradycji na podst. § 29 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych: IRG

9. Postępowanie uproszczone

10. Zezwolenie Prokuratury Generalnej na ekstradycję

11. Ponowna decyzja o dopuszczalności

12. Uchwalenie przez Prokuraturę Generalną ekstradycji

I. Wprowadzenie

Każdego roku do Niemiec napływa coraz większa liczba wniosków ekstradycyjnych w celu ścigania karnego lub wykonania orzeczonej kary. Wnioski te napływają zazwyczaj z krajów sąsiadujących z Niemcami. W ramach każdego złożonego wniosku ekstradycyjnego wszczynana jest prawnie uregulowana procedura. Przebieg postępowania ekstradycyjnego w Niemczech przedstawia poniżej zamieszczony artykuł.

Postępowanie ekstradycyjne obejmuje międzynarodową pomoc prawną w sprawach karnych. Nie jest typowo samodzielnym procesem karnym lecz posiada zasadniczo formalny charakter w ramach wspierania działań zagranicznych organów ścigania, i w którym, z uwzględnieniem wyjątków, wina osoby objętej procedurą ekstradycyjną, (dla Niemiec, patrz § 10 ust. 2 IRG), nie jest badana.

⁶ Strafprozessordnung (StPO)– ustawa o procesie karnym

Podczas wewnątrzpaństwowego procesu wszczętego na skutek złożonego wniosku ekstradycyjnego, podejmowana jest decyzja, czy osoba ścigana powinna zostać wydana oraz czy ma pozostać w areszcie do momentu podjęcia decyzji w tej sprawie. W Niemczech uregulowane jest to przede wszystkim ustawą o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG).

Proces ekstradycyjny posługuje się swoją własną terminologią. Ustawa o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG) opierała się na przyjętej terminologii również podczas procesu wdrażania Europejskiej Decyzji Ramowej poprzez wprowadzenie Europejskiego Nakazu Aresztowania. Było to możliwe, mimo iż podstawą „Decyzji Ramowej Rady Unii Europejskiej w sprawie Europejskiego Nakazu Aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi” jest inna terminologia, gdzie zamiast pojęcia „ekstradycja” pojawia się uproszczenie systemowe „przekazanie osób”. Od momentu wprowadzenia Europejskiego Nakazu Aresztowania (ENA) niemiecka ustawa o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG) reguluje przebieg dwóch odmiennych procesów ekstradycyjnych. Tyczy się to przyjętego postępowania – chyba że między państwami zawarte zostało międzynarodowe porozumienie (§ 1 ust. 3 IRG) – oraz postępowania szczególnego dla Państw Członkowskich Unii Europejskiej na mocy Europejskiego Nakazu Aresztowania (ENA), który, mimo nazewnictwa, nie jest równoznaczny z nakazem aresztowania, lecz wnioskiem ekstradycyjnym. Zgodnie z ENA państwa europejskie nie mogą zwolnić z nakazu aresztowania, który zobowiązuje je wiążąco do aresztowania osoby przebywającej na terenie ich kraju.

Szczególną cechą niemieckiego prawa ekstradycyjnego są „wytyczne dotyczące postępowania w sprawach karnych poza granicami kraju” (RiVAST)⁷, które konkretyzują ustawę IRG. Wytyczne te obowiązują prokuraturę oraz inne organy, w dużej mierze również sądy (patrz nr 3 ust. 1 RiVAST) i mają zastosowanie w praktyce jako cenny przewodnik w przebiegu postępowania.

Wewnątrzpaństwowe postępowanie ekstradycyjne regulowane przez ustawę IRG dzieli się również w Niemczech na dwa etapy. Mowa jest o sądowym postępowaniu o ustalenie dopuszczalności ekstradycji, przed Najwyższym Sądem Kraju Związkowego, który sprawdza, czy ekstradycja jest zgodna z prawem. Drugim etapem jest postępowanie rządowe, wszczynane w sprawie udzielenia zgody na ekstradycję, tzw. postępowanie w sprawie udzielenia zgody na ekstradycję, podczas którego organ udzielający zgody na ekstradycję ponownie sprawdza jej zgodność z prawem, dodatkowo sprawdzając sprawę ekstradycji pod kątem polityki kryminalnej i zagranicznej.

Proces o udzielenie zgody na ekstradycję został w zakresie obowiązywania Europejskiego Nakazu Aresztowania zmodyfikowany ustawowo do postępowania dwuaktowego, z założeniem obowiązku udzielenia pozwolenia na korzyść Państw Członkowskich (§ 79 IRG).

II. Kompetencje, droga prawna, zasady procesowe

Organami kompetentnymi w ramach postępowania ekstradycyjnego oraz w sprawie aresztu są w Niemczech Prokuratura Generalna (Generalstaatsanwaltschaft) oraz Najwyższy Sąd Kraju Związkowego (Oberlandesgericht), w których rejonie osoba objęta procedurą ekstradycyjną została zatrzymana lub, w przypadku gdy ujęcie danej osoby nie doszło do skutku, prowadzone są poszukiwania (§ 14 IRG). § 14 IRG jest szczególną regulacją końcową; raz ustalona lokalna jurysdykcja pozostaje nią do czasu zakończenia procesu ekstradycyjnego.

Orzeczenia Najwyższego Sądu Krajowego są zasadniczo niezaskarżalne (§ 13 ust. 1 s. 2 IRG), jednakże sąd może zmienić swoją decyzję, w przypadku zaistnienia nowych faktów (§ 34 IRG).

Federalny Trybunał do spraw cywilno-karnych (Bundesgerichtshof) decyduje wyłącznie po przedstawieniu przez Najwyższy Sąd Krajowy (Oberlandesgericht) wyroku wstępnego o poszczególnych kwestiach prawnych (§ 42 IRG).

Osoba objęta procedurą ekstradycyjną może złożyć do Federalnego Trybunału Konstytucyjnego (Bundesverfassungsgericht)⁸ skargę konstytucyjną (Verfassungsbeschwerde), odwołując się od wyroku Najwyższego Sądu Krajowego (Oberlandesgericht). Jednakże, w przypadku gdy prawo do wysłuchania przez sąd zostało zakwestionowane, konieczne jest wcześniej, na podst. §§ 33a, 77 IRG ustawy o procesie karnym

⁷ RiVAST – Richtlinien für den Verkehr mit dem Ausland in strafrechtlichen Angelegenheiten - wytyczne dotyczące postępowania w sprawach karnych poza granicami kraju

⁸ Bundesverfassungsgericht (BVerfG) – Federalny Trybunał Konstytucyjny

(StPO), dodatkowe przesłuchanie (patrz: BVerfG⁹ NStZ¹⁰ 2001, 203; BVerfG, postanowienie z dnia 7. 4. 2003 -2 BVQ 14/03).

1. Zasady proceduralne w procesie karnym w postępowaniu przed Najwyższym Sądem Kraju Związkowego (Oberlandesgericht)

Proces przed Najwyższym Sądem Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) posiada cechy postępowania karnego. Obowiązują tu zasady i gwarancje proceduralne procesu karnego. Ustawa o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych IRG powołuje się w § 77 na przepisy ustawy o ustroju sądów powszechnych (GVG)¹¹ i jej ustawę wprowadzającą (EGVG)¹², na ustawę o procesie karnym (StPO), na konstytucję (GG)¹³, ordynację podatkową (AO)¹⁴ oraz na ustawę o postępowaniu w sprawach wykroczeń (OWiG)¹⁵. Zapewnia to osobie objętej procedurą ekstradycyjną istotne gwarancje postępowania karnego. Musi ona zostać wysłuchana (patrz. art. 103 ust. 1 GG) i ma prawo do zachowania milczenia (patrz §§ 21 ust. 2 s. 2, 22 ust. 2 s. 2, 28 ust. 2 s. 2 IRG) oraz do uzyskania w każdym stadium postępowania „pomocy” (§40 ust. 1 IRG); może to być również obowiązkowe przydzielenie obrońcy (§ 40 ust. 2 IRG). Środki pozbawienia wolności podlegają zastrzeżeniom decyzji sędziego (patrz art. 104 ust. 1, 2 GG). W sprawie kary aresztu obowiązuje zasada konstytucyjna, dająca możliwość przyspieszenia procesu.

2. Postępowanie w sprawie udzielenia zgody na ekstradycję

Badanie udzielenia zgody na ekstradycję jest w Niemczech objęte postępowaniem o charakterze administracyjnym, w którym ponownie sprawdzana jest zgodność z prawem, również pod kątem polityki kryminalnej i zagranicznej. Kwestie między państwami jak na przykład międzynarodowe prawo wydania osoby objętej procesem ekstradycyjnym, czy ocena sprawy nie są przedmiotem postępowania o dopuszczalności, lecz postępowania w sprawie udzielenia zgody na ekstradycję.

III. Przebieg postępowania

1. Wszczęcie procesu poszukiwawczego

Procesy ekstradycyjne rozpoczynają się regularnie od ścigania osoby objętej procedurą ekstradycyjną. W obrębie kraju zajmuje się tym INPOL, natomiast na arenie międzynarodowej SIS (System Informacyjny Schengen) lub Interpol, w przypadku gdy nie wnosi się konkretnie o zatrzymanie oraz wydanie osoby, której miejsce pobytu w Niemczech jest znane. Prokuratura oraz funkcjonariusze policji są upoważnieni do tymczasowego zatrzymania, jeżeli przesłanki nakazu aresztu ekstradycyjnego zostały spełnione (§ 19 s. 1 IRG).

W przypadku, gdy osoba objęta procedurą ekstradycyjną jest świadoma, jeszcze przed jej zatrzymaniem, że jest ścigana, wskazane jest w takich okolicznościach stawienie się na rozprawie ekstradycyjnej, w celu uniknięcia możliwego (tymczasowego) aresztu ekstradycyjnego, czy całkowitego uniknięcia aresztu. Zarówno w przyjętym postępowaniu ekstradycyjnym, jak i w postępowaniu na podstawie Europejskiego Nakazu Aresztowania nie jest określone, że osoba ścigana musi zostać aresztowana na czas trwania procesu.

Prokuratura Generalna oraz Najwyższy Sąd Krajowy oceniają, bez związku na wytyczne kraju, który złożył wniosek ekstradycyjny, czy istnieją podstawy do zatrzymania (patrz § 15 IRG: ucieczka lub niebezpieczeństwo matactwa).

⁹ Bundesverfassungsgericht (BVerfG) – Federalny Trybunał Konstytucyjny

¹⁰ Neue Zeitschrift für Strafrecht (NStZ) – czasopismo prawnicze

¹¹ Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) - ustawa o ustroju sądów powszechnych

¹² Einführungsgesetz zum Gerichtsverfassungsgesetz (EGVG) - ustawę wprowadzającą dla ustawy o ustroju sądów powszechnych

¹³ Grundgesetz (GG) – Ustawa Zasadnicza RFN, konstytucja

¹⁴ Abgabenordnung (AO) - ordynacja podatkowa

¹⁵ Gesetzes über das Verfahren wegen Ordnungswidrigkeiten (OWiG) - ustawa o postępowaniu w sprawach wykroczeń

Przez cały czas trwania postępowania ekstradycyjnego Prokuratura Generalna, która nałożyła karę na prześladowanego może ją anulować – również w przypadku kary tymczasowej (patrz §§ 21 ust. 7 s. 2, 24 ust. 2 IRG).

2. Doprowadzenie zatrzymanego przed sąd pierwszej instancji w Niemczech (§§ 21,22 IRG) oraz wydanie nakazu aresztowania

Po zatrzymaniu w Niemczech osoba objęta procedurą ekstradycyjną powinna zostać, najpóźniej dzień po jej zatrzymaniu, niezwłocznie doprowadzona przed najbliższy sąd pierwszej instancji w Niemczech (§ 21 ust. 1, § 22 ust. 1 IRG). W tym momencie nie ma ona żadnych szans na zwolnienie z aresztu, ponieważ nie leży to w zakresie kompetencji sędziego sądu pierwszej instancji (Amtsrichter). Sędzia jest wprawdzie zobowiązany do pouczenia oraz przesłuchania osoby objętej procedurą ekstradycyjną (patrz. § 22 ust. 2 IRG), ma to jednak charakter czysto przygotowawczy przed postępowaniem przed Najwyższym Sądem Kraju Związkowego (Oberlandesgericht), a sędzia sądu pierwszej instancji (Amtsrichter) nie może w normalnym przypadku decydować o zwolnieniu z aresztu. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy podczas przesłuchania okaże się, że zatrzymana osoba nie jest osobą właściwą, areszt ekstradycyjny zostaje po raz kolejny anulowany, lub gdy wykonanie kary jest odroczone (§ 21 ust. 3, § 22 ust. 3 IRG).

W przypadku gdy żaden z wymienionych wyżej wyjątków nie zaistniał, sąd wydaje rozporządzenie przekazania osoby objętej procedurą ekstradycyjną do właściwego aresztu śledczego (nr 40 ust 3 RiVAST - wytyczne dotyczące postępowania w sprawach karnych poza granicami kraju)

Sędzia sądu pierwszej instancji poucza między innymi również o (§ 22 ust. 3 s. 3, § 21 ust. 6 IRG) możliwości przeprowadzenia uproszczonego postępowania ekstradycyjnego z uwzględnieniem zasady specjalności (§41 ust. 1 IRG) oraz bez uwzględnienia zasady specjalności (§ 41 ust. 2 IRG). O areszcie ekstradycyjnym, również tymczasowym, rozstrzyga na ogół dopiero poprzez pisemny nakaz aresztu ekstradycyjnego właściwy miejscowo Najwyższy Sąd Kraju Związkowego (Oberlandesgericht), § 1 7 ust. 1 IRG.

W przypadku gdy osoba objęta procedurą ekstradycyjną wnieśli sprzeciw w sprawie aresztu, który nie jest bezzasadny a sędzia sądu pierwszej instancji ma wątpliwości co do podtrzymania kary aresztu, sąd jest zobowiązany niezwłocznie i jak najszybszą drogą do poinformowania o tym Prokuratury Generalnej (Generalstaatsanwaltschaft), tak aby Prokuratura Generalna niezwłocznie poinformowała o tej decyzji właściwy Najwyższy Sąd Kraju Związkowego (§ 21 ust. 5 IRG). Protokół z przesłuchania wraz z pozostałymi aktami sprawy wysyłane są do Prokuratury Generalnej, która przedkłada je Najwyższemu Sądowi Kraju Związkowego, jeżeli postępowanie jest kontynuowane

Praktyczna wskazówka:

Adwokat oskarżonego może w każdym momencie wnieść do Prokuratury Generalnej (Generalstaatsanwaltschaft) oraz do Najwyższego Sądu Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) pisma procesowe w ramach obrony oskarżonego i powinien być na bieżąco zorientowany od samego początku sprawy co do terminów w sprawie podjęcia decyzji, tak aby zapewnić sobie wystarczająco dużo czasu

3. Postępowanie uproszczone

Jeżeli osoba objęta procedurą ekstradycyjną zgodzi się na postępowanie uproszczone, co zostaje ujęte w protokole (§41 ust. 4 IRG), sędzia sądu pierwszej instancji (Amtsrichter) informuje o tym telefonicznie w trybie natychmiastowym Prokuraturę Generalną (Generalstaatsanwaltschaft). W takim przypadku zezwolenie na wydanie osoby może zostać wydane bez konieczności przeprowadzenia formalnego procesu ekstradycyjnego (nr 49 RiVAST), chyba że Prokuratura Generalna po zasięgnięciu porady w naczelnym urzędzie chce, ze względu na okoliczności, przeprowadzić formalny proces.

Równocześnie osoba objęta procesem ekstradycyjnym może zrezygnować z zasady specjalności, regulowanej w § 11 IRG. Oznacza to, że państwo występujące o ekstradycję może rozszerzyć zakres ścigania karnego również w kwestiach czynów, które nie zostały ujęte we wniosku ekstradycyjnym. Osoba objęta procedurą ekstradycyjną nie może odwołać swojej decyzji (§ 41 ust. 3 IRG), dlatego wskazane jest zachowanie szczególnej ostrożności w tej kwestii. W nagłych przypadkach pełnomocnik procesowy musi doprowadzić do unieważnienia deklaracji zgody osoby objętej procedurą ekstradycyjną. Ma to miejsce gdy zaistniały braki w pouczeniu oraz w deklaracji zgody.

4. Wniosek Prokuratury Generalnej (Generalstaatsanwaltschaft) w sprawie wydania nakazu tymczasowego aresztu ekstradycyjnego na podstawie § 16 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Po doprowadzeniu zatrzymanego przed sąd pierwszej instancji w Niemczech bardzo ważną kwestią dla Prokuratury Generalnej jest doprowadzenie do niezwłocznej decyzji Najwyższego Sądu Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) o zatrzymaniu osoby ściganej w areszcie (§ 21 ust 4 S. 2 IRG), jeżeli zamierza ona zatrzymać tę osobę w areszcie. Nie jest to proces automatyczny. Państwo, które złożyło wniosek o wydanie osoby ściganej nie ma wpływu na decyzję o areszcie ekstradycyjnym. Wyższe decyzje mogą być podejmowane wyłącznie w granicach państwa występującego o ekstradycję. (BGHSt¹⁶ 30,152 i następne, 159; 32, 221 i następne, 230, z uwzględnieniem BverfGE¹⁷ 57,9 i następne, 32).

Wniosek Prokuratury Generalnej o wydanie przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) decyzji o areszcie, który Prokuratura Generalna składa natychmiast po ujęciu osoby ściganej, oparty jest zazwyczaj na wąskich podstawach faktycznych. Informacje na temat osoby objętej procedurą ekstradycyjną w kwestii więzi społecznych oraz tego w jaki sposób ta osoba żyje w Niemczech są niepełne. obrońca osoby objętej procedurą ekstradycyjną musi w tej fazie procesu przedstawić wszelkie fakty, które stanowią argument dla uniknięcia (tymczasowego) aresztu ekstradycyjnego. Najwyższy Sąd Kraju Związkowego może zgodnie z § 25 ust. 1 IRG zawiesić nakaz aresztowania również wtedy, gdy mniej rozstrzygające środki stanowią gwarancję dla bezpieczeństwa procesu. Tak jak przyjęte jest to w postępowaniu mającym na celu zatrzymanie osoby w areszcie śledczym chodzi tu o wykluczenie niebezpieczeństwa ucieczki lub matactwa, przy czym niebezpieczeństwo matactwa faktycznie prawie w ogóle nie jest brane pod uwagę.

IV. Przyjęte postępowanie ekstradycyjne

Przebieg przyjętego postępowania ekstradycyjnego różni się częściowo od postępowania w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania

1. Wydanie nakazu aresztu ekstradycyjnego przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego na podst. §§15,16 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Orzeczenie Najwyższego Sądu Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) w sprawie aresztu ekstradycyjnego lub tymczasowego aresztu ekstradycyjnego jest wydawane w Niemczech po wysłuchaniu w sądzie pierwszej instancji niezwłocznie, bez ponownej rozprawy ustnej.

Najwyższy Sąd Kraju Związkowego może wydać nakaz tymczasowego aresztowania jeszcze przed wpływieniem wniosku ekstradycyjnego (§ 16 IRG), jeżeli zauważa, że zaistniał powód do aresztowania. Zasada ta nie obowiązuje tylko wtedy, jeśli już od samego początku sprawy istnieją wątpliwości co do dopuszczalności ekstradycji (tzw. „prognoza niedopuszczalności” patrz § 15 ust. 2 IRG).

Zgodnie z § 16 ust. 2 IRG tymczasowy nakaz aresztowania w przyjętym postępowaniu może zostać zniesiony, w przypadku gdy osoba objęta procedurą ekstradycyjną spędziła w areszcie ekstradycyjnym od dnia jej zatrzymania lub tymczasowego zatrzymania w sumie dwa miesiące, a wniosek i dokumenty ekstradycyjne nie wpłynęły. W przypadku wniosku państwa pozaeuropejskiego o tymczasowy areszt ekstradycyjny, okres ten wynosi trzy miesiące.

Po wpływieniu wniosku ekstradycyjnego oraz dokumentów sąd apelacyjny orzeka niezwłocznie o ciągłości zatrzymania. Według przepisów do przesłanek formalnego wniosku ekstradycyjnego należy również zachowanie zasad, które charakteryzują drogę urzędową jaką musi przejść wniosek ekstradycyjny, inaczej konieczna kontrola legitymacji wniosku nie jest zagwarantowana (patrz OLG Düsseldorf StV 2004, 146). Wydaniem pisemnego nakazu aresztu oraz aresztu tymczasowego (nakaz aresztu ekstradycyjnego) zajmuje się Najwyższy Sąd Kraju Związkowego (§ 1 7 ust. 1 IRG). Należy tu wspomnieć o osobie objętej procedurą ekstradycyjną, państwie, do którego ma być wydana osoba z uwagi na okoliczności sprawy, czynnie

¹⁶ Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Strafsachen (BGHSt) – orzeczenie Federalnego Trybunału do spraw cywilno-karnych w sprawach karnych

¹⁷ Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts (BverfGE) – orzeczenie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego

zarzucanemu osobie ściganej, wniosku lub zgodnie z § 16 ust. 1 nr 2 o faktach, z których wynika, że osoba ścigana daje powód silnego podejrzenia oraz powód jej aresztowania.

Po wpłynięciu wniosku ekstradycyjnego Prokuratura Generalna (Generalstaatsanwaltschaft) wnosi o przedłużenie tymczasowego aresztu ekstradycyjnego na podstawie § 16 ust. 3 IRG lub o wydanie nakazu aresztowania zgodnie z § 15 IRG, jak również przesłuchanie osoby objętej procedurą ekstradycyjną zgodnie z § 28 ust. 1 IRG. Tym samym rozpoczyna się proces badania dopuszczalności ekstradycji.

2. Przesłuchanie przez sąd pierwszej instancji z uwagi na wniosek o ekstradycję na podst. § 28 ust. 2 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Po otrzymaniu wniosku ekstradycyjnego przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego rozpoczyna się ponowne wysłuchanie stron przed sądem pierwszej instancji (Amtsgericht), w którego rejonie znajduje się osoba objęta procedurą ekstradycyjną (§ 28 ust. 1 IRG). Wysłuchanie przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego, który zazwyczaj podczas całego procesu nie ma bezpośredniego kontaktu z osobą ściganą, możliwe jest tylko w sytuacjach wyjątkowych. Podczas tego przesłuchania w ramach postępowania przygotowawczego w sprawie orzeczenia o dopuszczalności ekstradycji osoba objęta procedurą ekstradycyjną może podnieść zarzut przeciw ekstradycji, którego faktyczną podstawą, w często niełatwym postępowaniu, jest wcześniejsze przedstawienie przez pełnomocnika procesowego odpowiednich pism.

Osoba objęta procedurą ekstradycyjną (osoba ścigana) może być przesłuchana w sprawie domniemanego popełnienia czynu tylko na wniosek Prokuratury Generalnej (Generalstaatsanwaltschaft); w każdym przypadku informacje podawane przez osobę ściganą muszą zostać ujęte w protokole. W przypadku, gdy osoba ścigana nie podnosi zarzutów przeciwko ekstradycji sędzia sądu pierwszej instancji poucza go ponownie o możliwości ekstradycji uproszczonej i o jej skutkach prawnych (§ 41 IRG), uwzględniając oświadczenie osoby objętej procedurą ekstradycyjną w protokole (§ 28 Abs. 3 IRG).

Przesłuchanie osoby ściganej w ramach wniosku ekstradycyjnego zgodnie z § 28 ust. 2 IRG może równocześnie przebiegać na mocy szczególnego nakazu Najwyższego Sądu Kraju Związkowego na podstawie §§ 21, 22 IRG

3. Decyzja o przedłużeniu pobytu w areszcie po upływie okresu dwóch miesięcy na podst. § 26 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Po wydaniu nakazu aresztu ekstradycyjnego Najwyższy Sąd Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) musi na nowo orzec z urzędu o przedłużeniu aresztu, każdorazowo po upływie dwóch miesięcy (§ 26 ust. 1 s. 2 IRG). Nakaz aresztowania może zostać zniesiony, jeżeli nie występują przesłanki aresztu tymczasowego lub gdy ekstradycja jest niedopuszczalna (§ 24 ust. 1 IRG).

Areszt ekstradycyjny może być również anulowany na wniosek Prokuratury Generalnej (§ 24 ust. 1 IRG), co jednak możliwe jest wtedy, gdy wniosek o aresztowanie osoby złożony przez zagraniczny organ zostanie wycofany lub gdy na ewentualne zapytanie zostanie podana informacja, że zatrzymanie, czy ekstradycja nie jest już aktualne (Nr. 44 RiVAST).

4. Wniosek Prokuratury Generalnej o dopuszczenie ekstradycji na podst. § 29 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Prewencyjny proces w sprawie dopuszczenia ekstradycji zgodnie z §§ 29 ff. IRG wymaga złożenia przez Prokuraturę Generalną wniosku do Najwyższego Sądu Kraju Związkowego, tak aby mogło być wydane orzeczenie o dopuszczalności ekstradycji (§ 29 ust. 1 IRG).

Podczas procedury składania wniosku Prokuratura Generalna sprawdza również, czy osoba ścigana nie jest objęta w Niemczech procesem karnym lub czy powinien zostać wobec niej wykonany wyrok pozbawienia wolności oraz czy istnieje wobec niej inne zarządzenie w ramach poprawy i bezpieczeństwa (nr 45 RiVAST). Przebieg postępowania nie jest zawieszany w związku z niemieckim wyrokiem w procesie karnym. W tym przypadku opóźnia to jedynie wydanie osoby objętej procedurą ekstradycyjną (nr 45 RiVAST).

Do czasu wydania orzeczenia o ekstradycji obcokrajowiec nie może zostać wydalony do kraju, który

zabiega o ekstradycję. Dlatego Prokuratura Generalna informuje urząd imigracyjny o wszczęciu postępowania ekstradycyjnego (nr 46 RiVAsT). W przypadku gdy osoba ścigana objęta jest procesem naturalizacji w Niemczech (nabycie przez cudzoziemca obywatelstwa państwa, zmiany obywatelstwa) Prokuratura Generalna informuje o tym również odpowiedni urząd, zajmujący się zmianą obywatelstwa (nr 48 RiVAsT).

5. Postępowanie przygotowawcze w sprawie decyzji Najwyższego Sądu Kraju Związkowego na podst. § 30 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Przygotowanie orzeczenia w sprawie dopuszczenia ekstradycji zgodnie z § 30 IRG wymaga przedłożenia Najwyższemu Sądowi Kraju Związkowego przez Prokuraturę Generalną wniosku oraz dokumentów ekstradycyjnych. Jeżeli dokumenty nie są wystarczające do określenia dopuszczalności ekstradycji, wtedy Najwyższy Sąd Kraju Związkowego wydaje orzeczenie dopiero gdy państwo występujące o ekstradycję uzupełni dokumentację (§ 30 ust. 1 s. 1 IRG). W ramach uzupełnienia dokumentacji może zostać wyznaczony termin (§ 30 ust.1 s.2 IRG).

Praktyczna wskazówka:

Od państwa występującego o ekstradycję wymaga się zazwyczaj dostarczenia brakującej dokumentacji. Ma to miejsce przede wszystkim, gdy pełnomocnik procesowy osoby ściganej nie zgadza się z dokumentacją oraz zauważa w niej braki. Jest to szansa obrony, która nie powinna być bagatelizowana.

Najwyższy Sąd Kraju Związkowego może przesłuchać osobę objętą procedurą ekstradycyjną (§ 30 ust. 2 s. 1 IRG). Może on również zebrać dowody odnośnie dopuszczalności ekstradycji. W sytuacjach wyjątkowych wynikających z § 10 ust. 2 IRG, to znaczy gdy podejrzenie o popełnieniu przestępstwa wymaga zbadania sprawy, zebranie dowodów w sprawie dopuszczalności ekstradycji koncentruje się również na tym, czy wina osoby ściganej w ramach zarzucanego mu czynu jest wystarczająca. Rodzaj i zakres postępowania dowodowego określa sąd, bez konieczności powiązania ich z wnioskami, zrzeczeniami się lub wcześniejszymi postanowieniami (§ 30 ust. 2 IRG).

Praktyczna wskazówka:

Najwyższy Sąd Kraju Związkowego (Oberlandesgericht) może w ramach postępowania przygotowawczego przeprowadzić rozprawę ustną (§ 30 ust 3 IRG). obrońca osoby ściganej powinien zawsze w takiej sytuacji złożyć pisemny wniosek, tak aby osoba ścigana została wysłuchana przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego osobiście. W innym wypadku sędziowie decydujący o losie osoby ściganej nie będą mieli ani razu okazji spotkać się z nią osobiście. W normalnym przypadku właściwym sądem, który zajmuje się wysłuchaniem osoby objętej procedurą ekstradycji jest sąd pierwszej instancji (Amtsgericht), nie podejmujący decyzji w tej sprawie (§§ 21, 22 IRG). Biorąc pod uwagę, że osoba ścigana oprócz skargi konstytucyjnej nie dysponuje innymi środkami prawnymi przeciwko orzeczeniu Najwyższego Sądu Kraju Związkowego o dopuszczalności ekstradycji, sytuacja, że pełnomocnik procesowy musi przedstawić sądowi apelacyjnemu nie tylko fakty, lecz również osobę objętą procedurą ekstradycji osobiście, staje się bardziej jasna

6. Odwołanie się przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego do Federalnego Trybunału do spraw cywilno-karnych na podst. § 42 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Najwyższy Sąd Kraju Związkowego może zgodnie z § 42 IRG zgłosić się w kwestii prawnej, mającej zasadnicze znaczenie, do Federalnego Trybunału do spraw cywilno-karnych w celu jej rozstrzygnięcia. Zapytanie to może być dalej dopuszczone jeżeli rozumienie kwestii prawnej przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego różni się od rozumienia Federalnego Trybunału do spraw cywilno-karnych lub Najwyższego Sądu innego Kraju Związkowego. Orzeczenie Trybunału Federalnego do spraw cywilno-karnych może być uzyskane również wtedy, gdy Prokurator Generalny lub Prokuratura Generalna zgłoszą wniosek o rozstrzygnięcie kwestii prawnej (§ 42 ust. 2 IRG).

7. Decyzja Najwyższego Sądu Kraju Związkowego o dopuszczalności ekstradycji na podst. § 32 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Orzeczenie sądowe o dopuszczalności ekstradycji zgodnie z § 32 IRG jest uchwalane decyzją uzasadnioną i niepodważalną. Decyzja ta oznajmiana jest Prokuraturze Generalnej, osobie objętej procedurą ekstradycyjną oraz jej pełnomocnikowi (§ 40 IRG).

Nawet jeśli po utrwaleniu się orzecznictwa Federalnego Trybunału Konstytucyjnego w procesie ekstradycyjnym Najwyższy Sąd Kraju Związkowego oraz Prokuratura Generalna mają obowiązek wszczęcia śledztwa oraz jego wyjaśnienia z urzędu (patrz. BverfGE 8, 81, 84 i dalsze), pełnomocnik procesowy musi zatroszczyć się o to, aby sąd otrzymał do czasu wydania orzeczenia wszystkie zarzuty świadczące przeciw ekstradycji.

W związku z tym, że wiele faktów opiera się przykładowo na wydarzeniach mających miejsce w państwie, które złożyło wniosek o ekstradycję, osoba ścigana musi sama przedstawić fakty, inaczej sąd nie może dokonać oceny sprawy. Merytoryczny ciężar dowodu odnośnie braku przeszkód co do wykonania nakazu ekstradycji zależy wtedy od urzędów państwowych (patrz. SCHOMBURG/ LAGODNY/GLESS/HACK, Internationale Rechtshilfe in Strafsachen, Einleitung Rn. 135).

Istnieje duża liczba przeszkód co do wydania nakazu ekstradycji; przykładem mogą tu być przeszkody związane z zaistniałym naruszeniem Konwencji Praw Człowieka (EKPC) lub zastrzeżenia z uwagi na porządek publiczny. Dodatkowo pod uwagę wchodzi różnego rodzaju przeszkody związane z procesem, czynem karalnym, oraz przeszkody związane bezpośrednio z daną osobą, których, zaczynając od wyroku w sprawie osoby nieznannej z miejsca pobytu, wyroku w sprawie prześladowania politycznego, podwójnego prześladowania aż do przedawnienia sprawy, nie da się w całości wymienić (patrz opisane w BOHM/ROSENTHAL, w: AHLBRECHT M.IN., Internationales Strafrecht in der Praxis¹⁸, Rn. 671 i dalsze.). Zasada „in dubio pro reo” argumentuje na korzyść osoby ściganej, jeśli w odniesieniu do faktycznych przesłanek w sprawie zaistniałych przeszkód co do wydania nakazu ekstradycji nie występują możliwości dalszego wyjaśnienia.

Orzeczenie sądowe uznające ekstradycję za niedopuszczalną zobowiązuje również urząd wydający zgodę na ekstradycję do gwarancji skutecznej ochrony prawnej (art. 19 ust. 4 GG). Proces uznaje się za zakończony w momencie uznania ekstradycji przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego za niedopuszczalną.

8. Ponowna decyzja o dopuszczalności ekstradycji na podst. § 33 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

Jeżeli po wydaniu przez Najwyższy Sąd Kraju Związkowego orzeczenia o dopuszczalności ekstradycji pojawiają się nowe okoliczności, które mogą być powodem dla wydania innej decyzji, Najwyższy Sąd Kraju Związkowego ponownie orzeka z urzędu. Dzieje się tak również na wniosek Prokuratury Generalnej lub na wniosek osoby ściganej (§33 ust. 1 IRG; w takim przypadku patrz OLG Hamm, Decyzja z dnia 2. 7. 2004 - (2) 4 Ausl A 29/03 = BeckRS 2007, 17072).

Najwyższy Sąd Kraju Związkowego może odroczyć ekstradycję na czas tego postępowania kontrolnego (§ 33 Abs. 4 IRG), szczególnie gdy po wstępnej ocenie, na podstawie przedstawionych przez osobę ściganą informacji, nie można wykluczyć, że ekstradycja zostanie uznana za niedopuszczalną, (patrz LAGODNY, w: SCHOMBURG/LACODNY M. IN., § 33 IRG Rn. 34 m. w Nachw.).

Podczas ponownego sądowego postępowania kontrolnego obowiązują odpowiednio § 30 ust. 2 oraz 3, §§ 31, 32 (§ 33 ust. 3 IRG). W związku z tym Najwyższy Sąd Kraju Związkowego może ponownie przesłuchać osobę ściganą, zebrać ponownie dowody w sprawie dopuszczalności ekstradycji niezależnie od wcześniejszego orzeczenia oraz przeprowadzić rozprawę ustną.

¹⁸ Dopisek Tłum.: Międzynarodowe prawo karne w praktyce

Organ wydający zezwolenie jest zobowiązany do niezależnego zweryfikowania dopuszczalności ekstradycji. Wcześniej Prokuratura Generalna powinna złożyć w tej sprawie raport (nr 50 RiVAST). Oddalenie ekstradycji przez organ odpowiedzialny za wydanie zezwolenia jest równe zakończeniu postępowania. Przeprowadzenie ekstradycji regulowane jest poprzez nr 52 RiVaSt.

12. Zasada specjalności (§ 11 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych : IRG) – wnioski uzupełniające

Po wydaniu osoby ściganej państwo występujące z wnioskiem o ekstradycję może złożyć tzw. „wniosek uzupełniający”, jeżeli ma zamiar wszcząć proces ścigania karnego w sprawie przestępstw, które nie zostały ujęte we wcześniejszym wniosku ekstradycyjnym. Zazwyczaj przeszkodę stanowi tu zasada specjalności (§ 11 IRG), chroniący osobę ściganą, która została poddana ekstradycji, przed prowadzeniem procesu ścigania w sprawie innych czynów karalnych (na temat zrzeczenia się s. o. III. 3.).

Sądem właściwym w sprawie orzeczenia zgodnie z § 35 IRG jest ponownie Najwyższy Sąd Kraju Związkowego. Na podstawie § 35 IRG zezwolenie może zostać wydane, w przypadku gdy istnieją dowody na to, że osoba wydana miała okazję wypowiedzieć się na temat dodatkowego wniosku a Najwyższy Sąd Kraju Związkowego orzekł dopuszczalność ekstradycji przez wzgląd na zarzucany we wniosku czyn. Zezwolenie może być wydane również wtedy, gdy osoba wydana wyraziła zgodę na objęcie procedurą ekstradycji lub na wykonanie kary, czy innej sankcji, a dopuszczalność ekstradycji miała bezpośredni związek z popełnionym czynem, co zostało ujęte w protokole sędziego państwa wnoszącego o ekstradycję.

Dla tego typu postępowania obowiązują odpowiednio §§ 10 ust. 1, 29, 30 ust. 1, ust. 2 S. 2 do 4, ust. 3, § 31 ust. 1 oraz 4, §§ 32, 33 ust. 1 oraz 2. Wytoczne w sprawie nadsyłanych wniosków ekstradycyjnych obowiązują tu również odpowiednio (nr 56 RiVA)

V. Europejski Nakaz Aresztowania

Pierwsza wersja niemieckiej ustawy dotyczącej Europejskiego Nakazu Aresztowania (EuHbG)¹⁹ z dnia 21. 07. 2004 roku została przez Federalny Trybunał Konstytucyjny (Bundesverfassungsgericht) zniesiona na mocy opinii sądu z dnia 18. 07. 2005 roku, z powodu jej niezgodności z konstytucją. Zmiana niemieckiego systemu ścigania oraz zasad wydawania osób dla obszaru Państw Unii Europejskiej nastąpiła dlatego ostatecznie wraz z ustawą dotyczącą wdrażania Europejskiej Decyzji Ramowej poprzez wprowadzenie Europejskiego Nakazu Aresztowania (Europäisches Haftbefehlsgesetz - EuHbG; na temat historii ustawy patrz BT-Drucks. 15/178; BT-Drucks. 15/2677 oraz BT-Drucks. 16/1024).

1. Istotne zmiany w 8. Części ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych IRG

Najbardziej spektakularną zmianą w ustawie dotyczącej Europejskiego Nakazu Aresztowania było przyjęcie, jako podstawowego obowiązku, zasady wydawania obywateli własnego kraju do Państw Członkowskich (§ 80 IRG). Obowiązujący dotychczas zakaz wydawania obywateli Niemiec (art. 16 ust. 2 GG, § 2 IRG) został częściowo zniesiony na rzecz nowego systemu ścigania oraz wydawania osób dla obszaru Państw Członkowskich Unii Europejskiej, co wymagało wprowadzenia zmian w konstytucji (patrz art. 16 ust. 2 s. 2 GG).

Nie oznacza to jednak, że obywatel Niemiec nie ma już prawa do obrony w sprawie ekstradycji na terenie Europy, ponieważ ustawa EuHbG wymaga również w poszczególnych przypadkach rozstrzygnięcia na podstawie pełnej dokumentacji ekstradycji lub na podstawie, równemu tej dokumentacji, Europejskiego Nakazu Aresztowania. Osoba ścigana może ze względów resocjalizacyjnych zgodzić się na odbycie kary pozbawienia wolności w Niemczech, po wyroku skazującym wydanym w innym kraju europejskim. Wydanie obywatela Niemiec w celu wykonania kary jest w rezultacie od samego początku dopuszczalne wyłącznie za jego zgodą. Organ wydający zezwolenie na ekstradycję może udzielić tej samej ochrony również obcokrajowcom zamieszkałym na terenie Niemiec (§ 83b ust. 2 IRG)

¹⁹ Das Europäische Haftbefehlsgesetz (EuHbG) - ustawa dotycząca Europejskiego Nakazu Aresztowania

9. Remonstracja, dodatkowe przesłuchanie prześladowanego na podst. § 3a ustawy o procesie karnym (StPO) oraz § 77 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych (IRG)

§ 77 IRG objaśnia inne zastosowania przepisów procesowych, szczególnie przepisy ustawy o procesie karnym (StPO). Osoba ścigana może w każdej chwili zgłosić zażalenie w sprawie naruszenia jej prawa do wysłuchania przez sąd (§ 33a StPO) oraz złożyć wniosek, tak aby udało się jej powrócić do etapu procesu, który istniał przed wydaniem decyzji

10. Skarga konstytucyjna w sprawie decyzji Najwyższego Sądu Kraju Związkowego – wniosek o zarządzenie tymczasowe

Osoba objęta procedurą ekstradycyjną może odwołać się od decyzji Najwyższego Sądu Kraju Związkowego, która dopuszcza ekstradycję, tylko w ramach skargi konstytucyjnej.

Praktyczna wskazówka:

Równocześnie złożony wniosek o wydanie tymczasowego zarządzenia zapobiega kontynuacji postępowania ekstradycyjnego, aż do momentu wydania decyzji w sprawie skargi konstytucyjnej.

Skargi konstytucyjne muszą być złożone w terminie jednego miesiąca. Pełne uzasadnienie powinno być również złożone w tym samym terminie (§93 ust. 1 s. 1 BVerfGG). Termin, którego nie można przedłużyć, rozpoczyna się z dniem ogłoszenia orzeczenia o dopuszczalności ekstradycji (§ 32 IRG). Poprzez złożenie skargi konstytucyjnej osoba ścigana może dochodzić swoich praw w związku z naruszeniem jej praw podstawowych lub praw równych podstawowemu prawu obywatelskiemu w ramach orzeczenia o dopuszczalności ekstradycji. Skarga ta nie prowadzi do sprawdzenia sprawy w całym jej zakresie, lecz do powtórnego sprawdzenia czy została w tej sprawie naruszona konstytucja.

W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej należy opisać zaskarżaną decyzję, przeciwko której została złożona skarga, jak również naruszenie przez nią praw podstawowych lub innych praw, które zostały naruszone poprzez kwestionowane orzeczenie. Poprzez skargę konstytucyjną osoba objęta procedurą ekstradycyjną może zaskarżyć naruszenie praw podmiotowych zgodnie z zapisami w artykulach od 1 do 12 (bez 12a), 13-19 (bez 17n, 18), 20 ust. 4, 33, 38 ust. 1 s. 1, 101, 103, 104 GG. Powinna ona szczegółowo określić naruszenie jej praw podstawowych.

W przypadku, gdy nie udzielenie prawa do wysłuchania przez sąd zostanie zakwestionowane (Art. 103 ust. 1 GG) skarga konstytucyjna jest dopuszczalna tylko wtedy, gdy przeciwko zaskarżanej decyzji nie został podany inny środek zaskarżenia i jeśli już wcześniej zostały prowadzone próby zakwestionowania prawa do wysłuchania przez sąd w Najwyższym Sądzie Kraju Związkowego (insbesondere §§ 33a, 356a StPO) w celu osiągnięcia uwzględnienia środka odwoławczego.

11. Udzielenie zgody na ekstradycję

W przypadku, gdy Najwyższy Sąd Kraju Związkowego dopuszcza ekstradycję Prokuratura Generalna informuje o tym naczelny organ. Tym samym rozpoczyna się proces o udzielenie zgody na ekstradycję. Proces ten nie jest regulowany ustawą IRG a jego charakter prawny jest dyskusyjny (odnośnie opinii patrz SCHOMBURG/LAGODNY U. a., Kommentar, Einl. R 115 i dalsze). Równie dyskusyjna jest możliwość użycia w sprawie orzeczenia sądu środków prawnych (odnośnie opinii patrz SCHOMBURG/LACODNY U. a., a. a. O., § 12 Rn. 22 i dalsze).

Pełnomocnik procesowy musi wziąć pod uwagę złożenie pozwu przeciwko Republice Federalnej Niemiec do sądu administracyjnego, ustalenia h. M. OVG Berlin, decyzja z dnia 26. 3. 2001 -OVG 2 L 3.01 oraz OVG 2 S 2.01.

Przy tym należy wyjść z założenia, że swoboda działania organu wydającego zgodę, w ramach możliwości sprawdzalności sprawy, ma szerokie ograniczenia prawne.

Organem uprawnionym do wydania zezwolenia na ekstradycję jest Federalne Ministerstwo Sprawiedliwości, które dzięki umownemu ustaleniu właściwości miejscowej z dnia 1. 7. 1993 przekazało pełnomocnictwo w ręce administracji wymiaru sprawiedliwości Krajów Związkowych, które z kolei mają prawo do jej dalszej delegacji.

Oprócz zakazu wydawania obywateli własnego kraju ustawa EuHbG wycofuje również drugi filar przyjętego prawa ekstradycyjnego: w przypadku Europejskiego Nakazu Aresztowania obustronna karalność nie jest jednak możliwa do zbadania, jeżeli czyn będący podstawą złożenia wniosku jest czynem katalogowym (§ 81 nr. 4 IRG).

Zgodnie z § 82 IRG nie jest możliwe zastosowanie §§ 5 (wzajemność), 6 ust. 1 (czyn karalny polityczny, prześladowanie polityczne), 7 (przestępstwa wojskowe) oraz, o ile przedłożony został Europejski Nakaz Aresztowania, § 11 (specjalność). Tym samym za zniesione uznaje się tradycyjne zakazy wydawania osób. W przypadku zasady specjalności każdy Kraj Członkowski jest zobowiązany, zgodnie z § 78 RbEuHb²⁰, do jej przestrzegania. W Niemczech zostało to zmienione w § 83h IRG.

§ 88 IRG określa uzupełnienie kwestii przeszkód ekstradycyjnych, do których należą: zgodnie z § 83 nr 1 zakaz prowadzenia podwójnego procesu ścigania (ne bis in idem), zgodnie z § 83 nr 2 w momencie popełnienia czynu karalnego może brakować przesłanek do ponoszenia odpowiedzialności karnej przez osobę ściganą co też uniemożliwia ekstradycję (§ 19 StGB), zgodnie z § 83 nr 3 przez wzgląd na nieobecność podczas ogłaszania wyroku oraz zgodnie z § 83 nr 4, w przypadku gdy osobie ściganej grozi wykonanie dożywotniej kary pozbawienia wolności w kraju, który wniósł wniosek ekstradycyjny, mimo że kontrola egzekucji na wniosek lub z urzędu przewidziana jest najpóźniej za 20 lat.

§ 10 ust. 2, który w szczególnych okolicznościach umożliwia zbadanie podejrzenia o popełnieniu przestępstwa, może być zastosowany ponadto w przypadku Europejskiego Nakazu Aresztowania.

2. Zmiany zasad proceduralnych poprzez ustawę dotyczącą Europejskiego Nakazu Aresztowania

Mniej spektakularne są wprowadzone przez ustawę EuHbG zmiany w postępowaniu. Wewnątrzpaństwowy proces w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania nie różni się znacząco od przyjętego postępowania ekstradycyjnego regulowanego przez ustawę IRG. Ustawa IRG opierała się na – teraz co prawda zmodyfikowanej - zasadzie podziału procesu na dwie części: sądowy proces w sprawie dopuszczalności ekstradycji oraz urzędowe postępowanie w sprawie wydania zgody na ekstradycję.

W przypadku przedłożenia Europejskiego Nakazu Aresztowania dla postępowania (ekstradycyjnego) obowiązują zgodnie z § 1 ust. 4 IRG ogólne zasady ustawy IRG, o ile pierwszeństwa w tej sprawie nie mają wytyczne zawarte w ósmej części IRG (§§ 78 - 81 IRG)

3. Ustalenie terminów na podst. § 83c ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych IRG

Terminy są na nowo uregulowane w § 83c IRG, w normalnym przypadku jest to 60 dni licząc od dnia zatrzymania do wydanej decyzji w sprawie ekstradycji § 83c IRG, 10 dni licząc od chwili po udzieleniu zgody na postępowanie uproszczone (§ 83c IRG), oraz dalsze 10 dni licząc od momentu udzielenia zgody na ekstradycję do momentu przekazania osoby ściganej (§ 83c ust. 3 IRG). Niedotrzymanie terminów nie jest przeszkodą w wydaniu decyzji o dopuszczalności ekstradycji i nie prowadzi zasadniczo do zwolnienia osoby objętej procedurą ekstradycyjną z aresztu (patrz. BT-Drucks. 15/1718, s. 22). Terminy, zawarte w § 83c konkretyzują w każdym bądź razie ogólną zasadę proporcjonalności, tak że w przypadku znaczącego nieprzestrzegania terminów można sprawdzić, czy przedłużenie pobytu w areszcie jest uzasadnione. (patrz. OLG Karlsruhe NJW 2005,1206 i dalsze, 2005,1207,1208; OLG Karlsruhe NJW 2007,617,618; OLG Hamburg, decyzja z dnia 3.5.2005 - Ausl 28/03).

4. § 83a ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych IRG – dokumenty ekstradycyjne

§78 i dalsze IRG mogą być zastosowane jeżeli wpłynął Europejski Nakaz Aresztowania. Miejsce dotychczasowego wniosku ekstradycyjnego, z często obszernymi załącznikami, zajmuje Europejski Nakaz

²⁰ Rahmenbeschluss über den Europäischen Haftbefehl und die Übergabeverfahren zwischen den Mitgliedstaaten (RbEuHb) – Decyzja Ramowa w sprawie Europejskiego Nakazu Aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi

Aresztowania w formie jednolitego formularza, przy czym dokumenty ekstradycyjne regulowane przez § 10 IRG też są uznawane. W przypadku gdy wymagane informacje, zgodnie z § 83a ust. 1 IRG, zostały dostarczone, wystarczające jest zawarcie tej informacji w Systemie Informacyjnym Schengen (§ 83a ust. 2 IRG).

Wymagania prawne dotyczące treści i formy Europejskiego Nakazu Aresztowania zawarte są w § 83a IRG. Jeżeli nie zostaną one spełnione pod uwagę brane jest zazwyczaj przyjęte postępowanie ekstradycyjne zgodnie z ustawą IRG, gdzie istnieje również możliwość wydania tylko tymczasowego nakazu aresztu ekstradycyjnego (16 IRG) a obowiązujące terminy na przedłożenie dokumentów ekstradycyjnych reguluje § 16 ust. 2 IRG.

Europejski Nakaz Aresztowania musi, zgodnie z § 83a IRG, zawierać informacje na temat tożsamości osoby ściganej, organu wymiaru sprawiedliwości wydającego nakaz, podstawowych decyzji sądowych, prawnego charakteru przestępstwa, opisu czynu karalnego oraz udziału w nim osoby poszukiwanej, jak również informacje na temat grożącej mu kary (§ 83a ust. 1 IRG).

Nawet jeśli w obrębie całej Europy stosowany jest jednolity formularz nie zapewnia to gwarancji ogólnej zgodności z minimalnymi wymaganiami, przede wszystkim w zakresie opisu zarzucanego czynu. Europejski Nakaz Aresztowania musi zawierać, zgodnie z § 83a ust 1 nr 5 IRG, również opis zaistniałych okoliczności, w których przestępstwo zostało popełnione, wraz z informacjami na temat czasu popełnienia przestępstwa, miejsca jego popełnienia oraz udziału w nim osoby poszukiwanej. Ten warunek powinien umożliwić udzielenie ochrony w kwestii dalszego procesu ścigania w Państwie Członkowskim, które złożyło wnioski, a umożliwia to m.in. zasada specjalności (patrz OLG Köln, decyzja z dnia 30. 3. 2005 -Ausl 25/05, Aus11 3/05). Wymagany jest również opis faktów historycznych (patrz BT-Drucks. 16/1024, s. 18; BT-Drucks. 15/1718, s. 20; OLG Stuttgart NJW 2007, 61 3, 614), tak aby umożliwić subsumpcję (proces kwalifikacji prawnej) czynu karalnego. W opisie przestępstwa ważne jest zwrócenie uwagi na fakt, czy spełnione zostały pozostałe przesłanki ekstradycyjne, jak na przykład przypisanie do obszaru deliktowego zgodnie z § 81 nr 4 lub zasadnicze odniesienia krajowe lub zagraniczne (patrz OLG Karlsruhe, decyzja z dnia 18. 6. 2007 - 1 AK 72/06).

Dopuszczalność ekstradycji nie wymaga przedłożenia Europejskiego Nakazu Aresztowania w języku niemieckim, czy jego niemieckiego tłumaczenia (patrz BT-Drucks. 16/1024, s. 18; BT-Drucks. 15/1718, s. 20; OLG Stuttgart StV 2004, 546), w szczególności gdy wszystkie strony posiadają wystarczające znajomości językowe.

5. Europejski Nakaz Aresztowania oraz pytania w sprawie postępowania ekstradycyjnego w granicach państwa

Jeżeli przedłożony Nakaz Europejskiego Aresztowania ma odpowiednią formę i treść, pojawiają się dalsze istotne pytania dotyczące całego procesu, tzn. czy osoba ścigana będzie zatrzymana w areszcie na długość całego procesu ekstradycyjnego i czy w rezultacie zostanie ona faktycznie wydana.

Do momentu wydania orzeczenia przez Najwyższy Sąd Krajowy (Oberlandesgericht/OLG) w sprawie aresztu ekstradycyjnego, zgodnie z § 15 IRG postępowanie nie różni się od przyjętego postępowania ekstradycyjnego. Po wszczęciu procesu poszukiwawczego przez INPOL, SIS lub przez Interpol/ zatrzymanie osoby ściganej następuje na mocy § 19 IRG. Osoba objęta procedurą ekstradycyjną musi zostać niezwłocznie przekazana najbliższemu sądowi pierwszej instancji (§ 22 ust. 1 IRG), który dokonuje pouczenia i przesłuchania (§ 22 ust. 2 IRG), ale w gruncie rzeczy nie jest upoważniony do decydowania w sprawie wydania nakazu aresztowania. Sędzia wydaje nakaz zatrzymania do momentu wydania przez Najwyższy Sąd Krajowy orzeczenia w tej sprawie (§ 22 ust. 3 IRG).

Art. 12 Decyzji Ramowej 2002/584/JI Rady z dnia 13.6.2002 na temat Europejskiego Nakazu Aresztowania z tytułem „zatrzymanie poszukiwanej osoby” zakłada jednoznacznie, że w postępowaniu wewnątrzpaństwowym podejmowana jest decyzja, czy poszukiwana osoba powinna zostać aresztowana. Tymczasowe zwolnienie z aresztu jest w każdej chwili możliwe zgodnie z ustawodawstwem krajowym Państwa Członkowskiego, w którym ma zostać wykonana kara, o ile właściwy organ Kraju Członkowskiego nie postanowi podjąć koniecznych jego zdaniem środków mających na celu zapobieganiu ucieczce osoby poszukiwanej (patrz art. 12 Decyzji Ramowej).

Na podstawie Europejskiego Nakazu Aresztowania nie można wydać nakazu aresztu ekstradycyjnego

(§ 15 IRG), jeżeli ekstradycja od samego początku wydaje się być niedopuszczalna (§ 15 ust. 2 IRG). Osoba ścigana może we wczesnym stadium postępowania przedstawić fakty, świadczące o prognozie niedopuszczalności zgodnie z § 15 ust. 2.

Praktyczna wskazówka:

Pełnomocnik procesowy osoby objętej procedurą ekstradycyjną musi zatroszczyć się o to, aby sąd uwzględnił wszelkie fakty, które w konkretnym przypadku przemawiają przeciwko niebezpieczeństwu ucieczki osoby objętej procedurą ekstradycyjną a mianowicie: jej integrację społeczną, sytuację majątkową w miejscu zamieszkania, silne więzi rodzinne i zawodowe, możliwie podeszły wiek oraz zły stan zdrowia, jak również pozostanie w miejscu zamieszkania ze względu na świadomość grożącego zatrzymania. Więzi społeczne w Niemczech powinny być przedstawione przede wszystkim w sprawie dotyczącej obcokrajowców, tak aby móc uniknąć aresztu ekstradycyjnego.

6. Tymczasowe zezwolenie na ekstradycję przez Prokuraturę Generalną oraz powiadomienie o tym osoby objętej procedurą ekstradycyjną (§ 79 ust. 2 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych: IRG)

Postępowanie w sprawie udzielenia zgody na ekstradycję na mocy Europejskiego Nakazu Aresztowania przebiega w dwóch aktach i charakteryzuje go podstawowy obowiązek udzielenia zgody (§ 79 IRG).

W pierwszym akcie organ wydający zgodę – Kraje Związkowe określają właściwość Prokuratury Generalnej – podejmuje decyzję w sprawie zaistniałych przeszkód w ramach wydania zgody na ekstradycję i następnie o tym, czy wskazane jest wniesienie wniosku do Najwyższego Sądu Krajowego w sprawie dopuszczalności ekstradycji. Jeżeli Najwyższy Sąd Krajowy uzna ekstradycję za dopuszczalną wtedy następuje w dwóch aktach podjęcie ostatecznej decyzji przez Prokuraturę Generalną w sprawie wydania zezwolenia w formie oddzielnego rozporządzenia.

Prokuratura Generalna podejmuje decyzję w sprawie wyroku wstępnego a obowiązek ten nakładają na nią Kraje Związkowe. Decyzja powinna być przedstawiona osobie objętej procedurą ekstradycyjną (patrz KG Berlin NStZ 2007,110) (patrz BT-Drucks. 16/1024, s. 13), przy czym ma ona prawo do ustosunkowania się do tej decyzji (patrz BT-Drucks. 16/1024, s. 13). Tym samym osobie objętej procedurą ekstradycyjną powinna zostać zagwarantowana kompleksowa i efektywna ochrona prawna (BT-Drucks. 16/1024, s. 11,12).

Z uzasadnienia wyroku wstępnego musi wynikać, że organ wydający zezwolenie był świadomy przyznanej oceny i że zbadał zaistniałe przeszkody co do wydania zgody na ekstradycję na podstawie konkretnych okoliczności. Jeżeli zostały zgłoszone przeszkody co do wydania zgody na ekstradycję decyzja musi zawierać zrozumiałe uwagi Prokuratury Generalnej, na podstawie których przeszkody zostały uznane za niedostateczne. Organ udzielający zezwolenia uwzględnia tylko przeszkody zawarte w § 83b IRG.

Wychodząc z założenia zasadniczego obowiązku uznawania Europejskich Nakazów Aresztowania (§ 79 IRG) należy objaśnić zalety i wady postępowania w sprawie ścigania karnego w kraju oraz za granicą, narodowość lub miejsce zamieszkania osoby objętej procedurą ekstradycyjną, dysponowanie środkami dowodowymi, stan konkurującego postępowania, społeczne i rodzinne sprawy osoby ściganej (art. 8 EMRK, art. 6 GG), interes ofiary (BT-Drucks. 16/1024, s. 13), czynniki takie jak długość postępowania, długość aresztu śledczego oraz oczekiwany wyrok w sprawie kamej, jak również możliwości powrotu do procesu ścigania.

Prokuratura Generalna jako organ właściwy w kwestii udzielenia zgody na ekstradycję informuje o wyroku wstępnym osobę ściganą i daje jej możliwość do zajęcia stanowiska w tej sprawie w odpowiednim terminie (patrz KG Berlin NStZ 2007,110).

7. Wniosek Prokuratury Generalnej o rozstrzygnięcie o ekstradycji na podst. § 29 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych: IRG

Jeżeli organ udzielający zgody nie zamierza powoływać się na przeszkodę wydania zgody na ekstradycję w rozumieniu § 83b IRG, doprowadza on do decyzji Najwyższego Sądu Krajowego o nieudowodnieniu przeszkód w sprawie wydania zgody na ekstradycję oraz o dopuszczalności

ekstradycji.

Najwyższy Sąd Krajowy może podjąć decyzję w kwestii dopuszczalności, dopiero gdy przedłożony został wyrok wstępny spełniający wymogi formalne (patrz KG Berlin NSZ 2007,110).

8. Kontrola tymczasowej decyzji o zezwoleniu na ekstradycję oraz decyzja Najwyższego Sądu Kraju Związkowego o dopuszczeniu ekstradycji na podst. § 29 ustawy o międzynarodowej pomocy prawnej w sprawach karnych: IRG

Najwyższy Sąd Kraju Związkowego bada wcześniej podjętą decyzję organu udzielającego zgodę na ekstradycję. Sąd ma przy tym ograniczone kompetencje w kwestii kontroli orzeczenia, ponieważ Prokuraturze Generalnej jako organowi udzielającemu zgody przypada szeroki zakres swobodnego uznania (patrz Begr. RegE, BT-Drucks. 16/1024, s. 13). Najwyższy Sąd Krajowy bada we własnej jurysdykcji dopuszczalność ekstradycji.

9. Postępowanie uproszczone

W przypadku gdy osoba ścigana zgodzi się zgodnie z § 41 IRG na ekstradycję w postępowaniu uproszczonym (§ 41 ust. 4 IRG), nie dochodzi do procesu badania decyzji organu wydającego zgodę na ekstradycję. Tym samym zgoda na wydanie osoby ściganej może zostać wydana bez formalnego śledztwa ekstradycyjnego.

10. Zezwolenie Prokuratury Generalnej na ekstradycję

W drugiej fazie postępowania po wydaniu orzeczenia o dopuszczalności ekstradycji przez Najwyższy Sąd Krajowy wydawana jest ostateczna decyzja w sprawie zezwolenia w formie odrębnego rozporządzenia.

Ostateczna decyzja o udzieleniu zgody na ekstradycję może różnić się zasadniczo od pierwszej decyzji Prokuratury Generalnej (patrz BT-Drucks. 16/1024, s. 14). Jeżeli okoliczności, które uległy zmianie lub były znane dopiero później są powodem do podjęcia nowego orzeczenia w sprawie przeszkód ekstradycyjnych a tym samym wydania zgody na ekstradycję, należy zgodnie z § 79 ust. 3 IRG oraz 33 IRG zgłosić to ponownie do Najwyższego Sądu Kraju Związkowego. Osoba objęta procedurą ekstradycyjną ma prawo do złożenia wniosku (§ 33 ust. 1 IRG).

11. Ponowna decyzja o dopuszczalności

Zgodnie z § 33 IRG postępowanie, które po ogłoszeniu decyzji Najwyższego Sądu Krajowego oraz zmianie stanu rzeczy wymaga ponownego orzeczenia, stosuje się również w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania.

Jeżeli po wydaniu pierwszego orzeczenia przez Najwyższy Sąd Krajowy wystąpią nowe okoliczności, które uzasadniają podjęcie innej decyzji w sprawie dopuszczalności ekstradycji, sąd orzeka z urzędu, na wniosek Prokuratury Generalnej lub na wniosek osoby ściganej ponownie o dopuszczalności ekstradycji. To samo obowiązuje zgodnie z § 79 ust. 3 IRG w stosunku do decyzji Prokuratury Generalnej w sprawie rozpatrzenia przeszkód dotyczących udzielenia zgody na ekstradycję. W międzyczasie Najwyższy Sąd Krajowy może odroczyć ekstradycję (§ 33 ust. 4 IRG).

12. Uchwalenie przez Prokuraturę Generalną ekstradycji

Mimo iż określone w § 83c IRG terminy mają wprawdzie służyć przyspieszeniu procesu ekstradycji w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania, a przekroczenie terminów nie niesie ze sobą bezpośrednich konsekwencji, w końcowej fazie postępowania w § 83d IRG znajduje się pewna regulacja: osoba objęta procedurą ekstradycyjną jest zwolniona z aresztu ekstradycyjnego jeżeli w przeciągu 10. dni po upływie ustalonego zgodnie z § 83c ust. 3 terminu nie zostanie przejęta przez Państwo występujące z wnioskiem o jej ekstradycję i jeżeli nie ustalono w tym czasie nowego terminu przekazania osoby.

Adwokat Dr Martin Rademacher, Düsseldorf

www.auslieferungsverfahren.de

extradition@gmx.de